

SOUČASNÝ STAV, VÝSLEDKY A PROBLÉMY LETNÍCH PIONÝRSKÝCH TÁBORŮ

V současné době se uskutečňují usnesení XI. sjezdu a usnesení ÚV KSČ „O těsném spojení školy se životem a o dalším rozvoji výchovy a vzdělání v Československu“ z dubna 1959. Přestavba se týká obsahu, metod i organizace a zasahuje především celou oblast výchovné a vzdělávací práce se žáky dnešní osmiletky, budoucí devítiletky, tedy se žáky pionýrského věku. V tomto procesu jde o rozšíření, prohloubení a zesílení vlivu školy a společnosti na celou školní i mimoškolní činnost žáků v duchu cílů a zásad komunistické výchovy. Z tohoto hlediska pak roste význam mimoškolní činnosti, která může spojení výchovného procesu se životem významně posilovat.

Článek chce upozornit na některé otázky výchovného působení během hlavních prázdnin, především na současný stav, výsledky a problémy letních pionýrských táborů. Je to jeden z prvních pokusů; má proto charakter prvního ohledání terénu a pokusně využívá metod získání a rozboru materiálu, jichž se dosud v této oblasti neužívalo. Naše pedagogická literatura o mimoškolní výchově je dosud nebohatá a omezuje se na dílčí pokusy bez širšího a perspektivního rozboru daných otázek. Také metody zkoumání a zobecňování zkušeností mimoškolní činnosti vůbec — a letní činnosti zvláště — jsou málo zpracovány.

Dosavadní vcelku příznivé výsledky letních pionýrských táborů nelze napříště měřit pouze jimi samými, nýbrž především současnými a budoucími potřebami komunistické výchovy mladé generace. Je proto zapotřebí ujasnit, do jaké míry tábory jako významná součást letní činnosti plní svoje poslání a jak využívají svých příznivých politických, pedagogických i materiálních možností k plnění úkolů komunistické výchovy. Znamená to v souladu s předpokládaným tempem přestavby školy a se zásadními změnami v jejím obsahu, metodách i organizaci ujasnit a postupně uskutečňovat zásady a metody působení v tomto významném období. To vyžaduje především posoudit dosavadní stav úrovně obsahu a metod, sítě, kádrů a materiálního zajištění letních pionýrských táborů a navrhnout hlavní směry dalšího vývoje.

I

Cíl pionýrských táborů a jejich význam

Pionýrské tábory jsou hlavním typem organizovaného pobytu kolektivů žáků všeobecně vzdělávací školy v přírodě o letních prázdninách jako přirozené pokračování a vyvrcholení výchovné a zdravotní péče, kterou mladé generaci poskytují naše socialistické zřízení, společenské organizace a celá společnost během školního roku. Cílem táborů je plnění úkolů komunistické výchovy během letního pobytu v přírodě. Protože se dnes v Pionýrské organizaci ČSM sdružuje 86 % všech žáků všeobecně vzdělávacích škol, tvoří rozhodující většinu účastníků táborů pionýři; k tomu přistupují i oddíly jisker žáků 1.—3. tříd, jež jsou součástí PO ČSM. Proto pouze výjimečně byli v posledních letech na táborech nečlenové pionýrské organizace; mnohé z nich pobyt v pionýrském kolektivu přivedl po prázdninách do pionýrského oddílu. Vysoké procento organizovanosti umožňuje a přímo vyžaduje, aby pionýrské tábory pracovaly důsledně podle zásad PO ČSM a podle jejich konkrétních úkolů toho kterého období; proto se na nich vytvářejí pionýrské skupiny pracující podle „Ustanovení o PO ČSM“.

K uskutečňování komunistické výchovy mají tábory velmi příznivé předpoklady. Je to především několikatydenní pobyt dětí v pionýrském kolektivu, který při správném vedení umožňuje násobit účinnost práce vedoucích. Tábory poskytují také možnost celodenního všestranného a intenzivního politického a výchovného působení na účastníky a dávají mnoho možností ke spojování výchovného procesu se životem.

Pionýrské tábory ve svých specifických podmínkách plní úkoly, jež platí obecně pro celou oblast mimoškolní výchovy:

- a) rozšíření politického obzoru a všeobecného vzdělání a rozvoj kulturních zájmů dětí v různých odvětvích vědy, techniky, umění, tělesné kultury a sportu;
- b) rozvoj veřejné politické aktivity a samostatné činnosti žáků, jejich zapojení do veřejného života a do socialistické výstavby s ohledem na jejich síly;
- c) zjištění a rozvíjení individuálních tvůrčích schopností, náklonností a nadání dětí v různých odvětvích kultury;
- d) organizace kulturního odpočinku žáků a rozumných zábav, upevňujících zdraví, udržujících duševní činnost a životní optimismus.¹⁾

Všechna tato všestranná činnost se od r. 1959 začíná organizovat na základě požadavků výchovného systému „Co má znát a umět pionýr“, který stanoví základní požadavky na všech úsecích pionýrské činnosti podle čtyř věkových stupňů. Výchovný systém se postupně stává vlastní věcí vedoucích, pionýrského aktivu i pionýrů samotných. Jeho uskutečňování v současném období „svým obsahem a formou nejlépe odpovídá současným potřebám mimoškolní výchovy dětí a pomůže velmi konkrétně v uplatňování stěžejních zásad usnesení ÚV KSČ“²⁾. Výchovný systém je zásadním programem a současně souhrnem námětů i pro činnost letních pionýrských táborů. Kromě toho se pro rozvíjení zájmů účastníků táborů plní podmínky pionýrských odznaků a organizují zájmové kroužky biologické, technické a turistické, pěvecké a taneční, kroužky jednotlivých sportů. Jejich počet a druhy nejsou omezeny; proto se na mnoha pionýrských táborech organizují i kroužky specializovanější, uspokojující náročné zájmy a přání starších pionýrů.

Pionýrské tábory se zásadně liší od táborů bývalých buržoazních organizací, zejména Junáka. Na rozdíl od nich pracují na uskutečnění přesných a konkrétních cílů komunistické výchovy; bohatý obsah pomáhá rozvíjet všechny stránky žákovy osobnosti; metody, způsoby a formy činnosti neexistují samoučelně, nýbrž jsou clevědomě využívány pro splnění hlavního politicko-pedagogického úkolu táborů; vysoká náročnost je spojena s požadavkem aktivního oddechu a fyzického zocelení; uskutečňuje se výchova ke kolektivu pomocí aktivu za nejširší účasti samotných pionýrů a jejich volených orgánů; masový rozmach mnohonásobně převyšuje množství táborů i účastníků skautských táborů v době předmnichovské republiky. Upozornění na tuto otázku není nedůležité vzhledem k tomu, že se v praxi některých vedoucích táborů objevují ještě přežitky, jež jasné zaměření v duchu komunistické výchovy, obsah i způsoby práce na táboře více či méně oslabují. Jsou to zejména projevy apolitičnosti, uplatňování samoučelných metod a forem práce a další nedostatky, jež jsou podrobněji rozvedeny níže.

Stručný přehled dosavadního vývoje

Dnešního stavu a dobrých výsledků letních pionýrských táborů nebylo dosaženo naráz. Jejich vývoj a dnešní stav byl a je určen celým vývojem naší společnosti. Dnešní tábory nemají již sociálně charitativní charakter; nemají za úkol chránit děti před hrozcími nemocemi, zastírat třídní boj a podstatu společenského řádu a odvádět děti falešnou romantikou od poznání základů vědeckého světového názoru, jak tomu bylo v předmnichovské republice. Počet účastníků byl velmi nízký;

¹⁾ I. A. Kairov: *Pedagogika*, Praha 1950, str. 377.

²⁾ *IV. plenární zasedání ÚV ČSM 18. září 1959*, Praha 1959, str. 8.

např. v roce 1937 bylo v táborech a zotavovných pouze 40 000 dětí,³⁾ především dětí z buržoazních rodin a jen v omezeném rozsahu dětí zdravotně nejpotřebnějších.

Od těchto táborů se zásadně odlišovaly tábory dětských proletářských organizací, především Spartakových skautů práce a Mladých průkopníků. Jejich tábory pomáhaly paralyzovat ideologické vlivy buržoazní školy, učily mladé proletáře účastnit se všemi silami boje dělnické třídy a plnily i zdravotní úkoly. Tábory dětských proletářských organizací vytvořily — tak jako ostatní jejich činnost pro práci celé PO ČSM — mnoho krásných vzorů a jsou příkladem, na jehož základní smysl, obsah a některé formy navazují dnešní letní pionýrské tábory.

Po vytvoření lidově demokratické republiky u nás začal se o letní činnost dětí postupně starat stát a zajišťoval ji nejprve prostřednictvím tehdejšího ministerstva sociální péče a od roku 1952 ministerstva školství. Postupně se také změnil sociálně zdravotní smysl táborů v politicko-pedagogický, i když si tábory i nadále podržely svůj zdravotní význam. Již v roce 1945 bylo zřízeno 259 zotavoven a táborů pro 31 000 dětí⁴⁾ a tento rozvoj rychle pokračoval zejména po vítězství pracujícího lidu v únoru roku 1948. V pouněrovém období vznikla Pionýrská organizace ČSM, která začala principy a zásady své činnosti uplatňovat i v letním období.

Vládním usnesením z 9. září 1955 bylo rozhodnuto, aby péče o organizování táborů přešla na Revoluční odborové hnutí a aby také Sdružení rodičů a přátel školy měla možnost tábory pořádat. Toto opatření bylo výsledkem zvyšující se účasti pracujících na výchově dětí, zejména na výchově mimoškolní, a získalo pro tuto práci tisíce obětavých rodičů, pracujících závodů a stovky ZV ROH, umožnilo prohloubení styků žáků všeobecně vzdělávací školy s pracujícími a pomohlo i v materiálním vybavení táborů. V posledních letech se vedle táborů ROH rozšiřují zejména tábory SRPŠ, častějšími se stávají také letní pionýrské tábory domů pionýrů a mládeže a společenských organizací. Pro posílení jejich účasti a sjednocení výchovného vlivu na děti vydal ÚV KSČ usnesení „O celostátně řízených akcích na úseku práce s dětmi“ ze dne 9. února 1956. Usnesení v části o činnosti během letních prázdnin ukazuje na hlavní nedostatky dosavadní letní činnosti a táborů, zejména na jejich malý dosah a nesjednocené výchovné působení a ukládá:

a) Zabezpečit pro maximální počet dětí organizovaný odpočinek o letních prázdninách tak, aby jej prožily v dětském kolektivu (letní činnost pionýrských skupin, mimoškolní zařízení, dětské tábory všeho druhu) a nebyly ponechány samy sobě nebo škodlivým vlivům.

b) Využít letního období k zesílení vlivu Pionýrské organizace ČSM na všechny děti a jejím prostřednictvím vytvořit co nejlepší předpoklady pro výchovnou práci školy i Pionýrské organizace ČSM v novém školním roce.⁵⁾

Při veškeré této činnosti má významnou úlohu Československý svaz mládeže a jeho pionýrská organizace, neboť se podílí na přípravách letních pionýrských táborů a je sám pořadatelem mnoha z nich. Prostřednictvím pionýrských skupin pracujících na táboře ovlivňuje veškerý táborový život v duchu komunistické výchovy, schvaluje pionýrské vedoucí, pomáhá v jejich přípravě a školení a má mimořádný podíl i při zjišťování stavu a zobečňování dobrých zkušeností. V poslední době, kdy na XI. sjezdu KSČ bylo rozhodnuto postavit orgány a organizace ČSM pod přímé vedení stranických orgánů a organizací a kdy na III. sjezdu ČSM byla potvrzena úloha ČSM jako významného pomocníka strany v uskutečňování linie strany a úkolů komunistické výchovy mládeže, stoupá význam ČSM i v celé oblasti letní činnosti dětí a zejména v pionýrských táborech.

Velký význam při pořádání pionýrských táborů mají také orgány národních výborů, zejména pak orgány školské správy. Jsou především řídicími orgány škol, jež samy letní pionýrské tábory organizují nebo se na jiných táborech svou spoluprací podílejí (zejména pomocí při výběru žáků, vysláním učitelů do vedení táborů).

Kromě toho zvláště nižší články národních výborů začínají dnes uplatňovat zvyšující se úlohu při řízení a koordinování kulturní a osvětové činnosti v okruhu své působnosti, což se postupně začíná uplatňovat i v organizování mimoškolní výchovy žáků.

Druhy pionýrských táborů

Podstatným rysem současného stavu je skutečnost, že v posledních letech postupně přecházela a přechází úloha organizátorů ze státních orgánů na složky městské, na velký okruh dobrovolných aktivistů z řad rodičů, členů společenských organizací, pracujících patronátních závodů i veřejnosti. Tento dosavadní vývoj vytvořil příznivé politické, výchovné a organizační předpoklady k dalšímu kvalitativnímu zlepšování i kvantitativnímu rozmachu. Umožňuje rovněž nebyvale rozšířit i druhy táborů. Hlavními druhy dnes jsou:

³⁾ *Jak vést tábory a zotavovny*, ČSM Praha 1951, str. 3.

⁴⁾ *Prázdniny pionýrů*, SPN, 1952, str. 7.

⁵⁾ Cit. usnesení viz sborník *Od IX. do XI. sjezdu* (Usnesení a dokumenty ÚV KSČ), SNPL, 1958, str. 212.

1. Nejčastějšími jsou stále pionýrské tábory pořádané především zpravidla po dobu tří neděl jako tábory stanové, někdy ve srubech nebo zděných objektech. Nejrozšířenější jsou tábory ROH, pořádané jednotlivými svazy nebo ZV ROH velkých závodů, podniků a výrobních družstev. V roce 1959 bylo na těchto táborech na 200.000 pionýrů, tj. zhruba 2/3 všech účastníků stálých táborů. Dosud ojedinele, avšak postupně v rostoucím množství, začínají pionýrské tábory organizovat jednotná zemědělská družstva, která k tomu na základě svých dobrých ekonomických výsledků mají podmínky a materiální možnosti. Dalšími organizátory jsou společenské organizace, zejména ČSTV, Svazarm, ČSČK a ČSPO. Tyto tábory svůj program doplňují v zájmové práci o určitou odbornou přípravu. Tak např. na táborech ČSTV je ve větší míře zastoupena tělovýchova a plnění podmínek BPPOV, na táborech Svazarmu některá složka branné výchovy, na táborech ČSČK zdravotnická příprava a plnění podmínek odznaku „Buď připraven k zdravotnické obraně“. Tyto tábory mají někdy charakter pokusný. Tak ÚV ČSČK organizoval v roce 1959 celkem 10 pokusných táborů různého charakteru a po zhodnocení stanovil další směr jejich rozvoje. Na táborech SRPŠ je výrazně zastoupena pracovní výchova. Tento typ táborů a jejich růst však není dosud evidencně podchycen, takže nelze určit jejich celkový rozsah.

2. Specializované pionýrské tábory jsou zvláštním typem pionýrských táborů; kromě společných úkolů rozvíjejí na základě výchovného systému hlouběji určitou stránku výchovy za předem stanoveným cílem. Tak se konají např. přírodovědné expedice, na nichž pionýři provádějí průzkumy výskytu určitých druhů rostlin nebo zvířectva, obvykle podle úkolů stanovených výzkumnými ústavy. Obdobným způsobem zaměřují svoji práci národopisné expedice, kde pionýři sbírají a zaznamenávají tvůrčí lidového umění. Tyto tábory organizují hlavně domy pionýrů a mládeže s cílem ověřit a zobecnit zkušenosti z určitého oboru zájmové práce. Jiným typem specializovaných táborů jsou soustředění pionýrských souborů umělecké tvořivosti, tábory mladých techniků, pořádané domy pionýrů a mládeže a tábory mladých sportovců, pořádané domy a orgány ČSTV. Významnou součástí jejich obsahu a jedním z cílů je prohloubení nebo získání poznatků či návyků v daném oboru.

3. Putovní pionýrské tábory se konají po celoroční politické, odborné i technické přípravě, která zahrnuje zejména krátkodobé turistické vycházky nebo výlety. Mají význam nejen pro fyzické zocelení účastníků, nýbrž pro celý jejich všestranný rozvoj; při správném ideovém zaměření jsou významným prostředkem vlastenecké výchovy, učí samostatnosti a iniciativě, pomáhají uskutečňovat polytechnickou a pracovní výchovu. Podle přesunových prostředků se dělí na pěší, dále na cyklistické a vodácké vhodné pro starší pionýrský věk (pro žáky 7.—9. tříd). Putovní pionýrské tábory se rozšířily zejména v posledních letech v souvislosti s rozmachem turistiky v celé pionýrské činnosti; nejčastěji je pořádají SRPŠ, pionýrské skupiny a domy pionýrů a mládeže. Vzhledem k značným fyzickým nárokům jsou časově kratší, od několikadenních výletů až po čtrnáctidenní putování. Žadoucí je poznávat putováním nejprve svůj okres a kraj a teprve pak přecházet do oblastí vzdálenějších. Na pomoc rozvoje turistiky zejména u začínajících pionýrských skupin a škol byly péči orgánů školské správy v každém kraji připraveny trasy s ubytovnými. Na základ krátkodobého putování nebo pobytu v přírodě se od roku 1959 začínají na školách s úspěchem a s větším výchovným důsledkem převádět dosud často málo výchovně školní zájezdy; ubytovací objekty jsou přítom základem pro krátkodobé výlety k poznávání nejbližšího okolí. Putovní tábory mají velké perspektivy a možnosti dalšího rozmachu zvláště pro svoje výchovné možnosti.

4. Na táborech — brigádách (budovatelských táborech) je podstatným způsobem zastoupena pracovní výchova formou brigády pionýrů staršího věku v lese, v zemědělství nebo v jiném oboru naší socialistické výstavby. Tyto tábory organizují pionýrské skupiny, SRPŠ nebo domy pionýrů a mládeže spolu s JZD, ČSSS, lesními správami nebo průmyslovými podniky. Do programu dne stálého tábora se zařazuje podle věku účastníků tábora určitý počet hodin fyzické práce ve výrobě nebo se tato fyzická práce soustředí do několika dní před konáním, putovního tábora. Za vykonanou práci dostávají účastníci táborů buď peněžní odměnu nebo od zemědělských výrobních podniků naturálie. Dělna práce a tím i výše výdělků se štanoví úměrně k věku a fyzickým možnostem účastníků táborů. Zkušenosti ukazují, že žáci staršího pionýrského věku si již mohou hradit poměrně značnou část celkových nákladů svého pobytu na táboře.

5. Táborové školy pořádají v posledních letech orgány ČSM za pomoci domů pionýrů a mládeže pro pionýrský aktiv formou stálého nebo putovního tábora. Účastní se jich zejména skupinové rady, jež tu získávají za náročného vedení pracovníků PO ČSM potřebné znalosti a návyky pro svoji práci v dalším školním roce. Táborové školy mají již svůj podíl na zlepšení práce pionýrského aktivu v pionýrských skupinách během školního roku. Mají zvláštnosti dané metodickým zaměřením svého programu. Zvláštním typem přípravy pionýrského aktivu je Československý pionýrský tábor v Seči, který je celoroční stálou školou vybraného pionýrského aktivu a vyšších tříd ze všech krajů republiky. Uskutečňuje se ve čtvrtletních směnách vždy za účasti 140 pionýrů. Tábor má kromě své přímé činnosti za úkol zkoušet, ověřovat a zobecňovat nové zkušenosti z různých druhů činnosti pionýrského aktivu.

6. Mezinárodní tábory míru (MTM) pořádají ÚV ČSM a ministerstvo školství a kultury pro pobyt zahraničních dětí, zejména příslušníků pionýrských organizací ze socialistických a kapitalistických zemí. Zahraniční účastníci poznávají život naší země a jejího lidu, při společném pobytu s našimi nejlepšími pionýry navazují s nimi trvalá přátelství a seznamují se s prací Pionýrské organizace ČSM. Pro příslušníky dětských proletářských organizací z kapitalistických zemí je pobyt velkou vzpruhou pro další obtížnou činnost v jejich vlasti. Obdobně vysíláme pionýry, kteří se vyznamenali ve školní a pionýrské práci, výměnou do letních táborů v zahraničí v socialistických i kapitalistických zemích. Počet účastníků MTM se rok od roku zvyšuje. V roce 1956 jsme hostili 443 dětí ze 17 států a do zahraničí vyslali 205 pionýrů, v roce 1958 hostili 667 dětí z 20 států a vyslali 232 pionýrů.

Postup při zjišťování stavu

Aby následující rozbor byl průkazný a aby se co nejvíce přiblížil objektivní skutečnosti, bylo třeba vycházet ze širokého základu poznatků a pohledů pracovníků v různých úsecích. Lze říci, že se takový bohatý faktografický základ podařilo získat poprvé a že zobecnění a závěry mohou být průkazné. Těžištěm zpracovaného materiálu jsou zprávy z putovních poraděn Ústředního domu pionýrů a mládeže J. Fučíka v Praze a krajských domů pionýrů a mládeže především z českých krajů.⁹⁾

Druh táborů	Provozovatel	Navštívených táborů		
		v r. 1958	v r. 1959	celkem
a) Stálé tábory	-- Svazy ROH nebo ZV ROH závodů	62	176	238
	-- orgánů ČSM (včetně škol PO aktivu a vedoucích)	7	8	15
	-- SRŠP, škol, PO skupin	5	26	31
	-- DPM (z toho ÚDPM JF 9 a 8)	11	30	41
	-- JZD nebo jiné tábory vesnických dětí	—	7	7
	-- ČSTV (někdy spolu s ROH nebo ČSM)	3	5	8
	-- MNO	—	4	4
	-- Svazarmu (spolu s ODPM)	—	1	1
	-- dětského domova	—	1	1
Celkem stálých táborů		88	258	346
b) putovní tábory: (z toho ÚDPM JF 7 a 9) (vč. táborů po trasách Ústř. stanice mladých turistů)		17	147	164
Všech navštívených táborů celkem (a + b)		105	405	510

⁹⁾ Putovními poradnami se nazývají několikačlenné skupiny pracovníků domů pionýrů a mládeže, orgánů ČSM, příp. i pracovníků z odborů školství a kultury národních výborů a provozovatelů táborů. Tyto skupiny navštěvují tábory podle plánu připraveného na jaře, sledují úroveň, obsah, metody a formy výchovné práce, všímají si kádrových, organizačních i materiálních otázek. Po zjištění pomáhají v odstraňování nedostatků radami, besedami s vedoucími, předáváním metodických materiálů i ukázkovým provedením některého druhu činnosti. Po skončení instruktáže zpracovávají poznatky do písemného záznamu a závěry projednávají s orgány provozovatelů. Putovní poradny začal poprvé organizovat podle zkušeností Pionýrské organizace V. I. Lenina Ústřední dům pionýrů a mládeže Julia Fučíka v roce 1956 nejprve sám, v následujících letech spolu s KDPM a orgány provozovatelů.

Při zpracování daného rozboru vycházel autor ze zkušeností r. 1958 a 1959; aby obraz byl co nejdůvěrnější, položil důraz především na zkušenosti r. 1959. O rozložení návštěv na jednotlivé typy táborů svědčí uvedená tabulka, která současně ukazuje přibližný kvantitativní poměr táborů jednotlivých provozovatelů. (Viz tabulku na str. 319).

K tomuto počtu je nutno připojit další materiály, jakými jsou celkové zprávy školských odborů rad ONV a KNV, OV a KV ČSM, souhrnné zprávy o letní činnosti a hodnocení vlastních táborů krajských domů pionýrů a mládeže, zprávy o letní činnosti v některých krajských městech, plány činnosti pionýrských skupin, domů pionýrů a mládeže a další materiály o jiných družích a formách pionýrské činnosti v létě. Tyto materiály a zprávy zahrnují tábory ve všech krajích naší republiky; např. pouze putovní poradny ÚDPM JF pracovaly v roce 1958 v 11 krajích, v roce 1959 v 8 krajích.

Článek je orientován na dva nejdůležitější typy táborů, na stále a putovní pionýrské tábory, protože tvoří nejpodstatnější součást všech táborů, jsou základními perspektivními typy a mají obdobnou problematiku. Ostatní druhy uvedené v přehledu výše jsou buď zvláštním druhem některého ze základních typů (specializované pionýrské tábory, tábory — brigády, táborové školy) nebo jsou příkladem z hlediska celkového stavu netypickým (MTM). Na jejich důkladný rozbor tu není místo.

II

Uroveň výchovné práce, její metody a formy

1. Ideově výchovná činnost má na stálých i putovních táborech zvláštní postavení, protože jim určuje jasný cíl a perspektivu a pomáhá sjednocovat výchovný proces. Nejde tu přirozeně pouze o některé způsoby a formy politickovýchovné činnosti, na něž se někdy redukuje. Je to především uplatnění principů komunistické výchovy a zásad pionýrské práce v celé činnosti tábora, dosažení všestrannosti a správných proporcí výchovných složek a cílevědomosti, politická vyhraněnost i celý — možno říci — styl výchovné činnosti. Uplatnění těchto zásad znamená zbavit se živelnosti, odstraňovat nedocenení této stránky činnosti u vedoucích táborů. V současném období je to boj za dosažení vysoké a náročné ideovosti, za vytváření a upevňování základů socialistické morálky a vědeckého světového názoru. Jaké výsledky a problémy se z těchto hledisek ukazují?

Pionýrské tábory ROH a tábory ostatních provozovatelů měly z větší části charakter táborů pionýrských nejen jménem, nýbrž především prací a dosaženými výsledky. Úspěšně pracovaly podle zásad pionýrské práce, rozvíjely aktivitu účastníků, vedoucí usilovali o uplatňování úlohy pionýrského aktivu; na táborech byly pionýrské symboly chápány pionýry nikoly jako odtazitá a formální záležitost, nýbrž jako věc denní aktivní a tvůrčí práce celého kolektivu. Skupinové rady a oddílové rady byly zvoleny na všech táborech, většinou brzy po zahájení tábora, pravidelně se scházely, řešily problémy kázně a chování pionýrů, otázky čistoty a péče o společný majetek, podílely se na přípravách plánů činnosti a byly účinným pomocníkem vedoucích při organizování programu na táborech. Velmi aktivně a dobře pracovali na mnoha táborech předsedové skupinových a oddílových rad, dále pak kronikáři, redaktoři nástěnných novin, praporečníci, bubeníci a trubáci, tj. především ti, kteří měli jasné a konkrétní úkoly.

Tak třeba na odborářském táboře „Mladá směna“ na Lopenísku usilovali vedoucí s úspěchem o využití iniciativy pionýrského aktivu. Členové skupinové a oddílových rad se podíleli na přípravě a zajištění programů oddílů na příští den, při přípravě větších celotáborových akcí, karnevalu, estrády, táborového ohně, spartakiády. Podíleli se také na získání místních obyvatel na besedy, takže tábor postupně navštívili lesník, kronikář z nejbližší vsi, člen VB a partyzán, pomáhali připravovat besedy s vesnickými dětmi, navázali spolupráci s místním JZD, připravovali příspěvky na nástěnné noviny a do táborové kroniky. Na schůzkách rady řešili také nesprávné chování některých členů svého oddílu. Na jiných táborech pomáhal aktiv v přípravě besed na mezinárodní politická témata a politických informací.

Takto pionýrský aktiv na mnoha táborech dokázal, že mu vedoucí mohou svěřit k samostatnému provedení náročné úkoly. A přece právě v této zásadní otázce ještě někteří vedoucí neměli jasno, problém řešili organizačně nebo jej neřešili vůbec. Bylo ještě dost táborů, kde pionýrský aktiv byl zvolen formálně (někde byl zvolen jen předseda rady) a podle toho také pracoval. Na některých táborech mu vedoucí předkládali plán činnosti k formálnímu schválení a neumožnili, aby se sami pionýři svými návrhy i vlastní činností podíleli na jeho tvoření i uskutečňování. Jinde byla pravomoc aktivu značně omezena, protože měl na starosti pouze projednávání připomínek k jídelníčku, hlášení při nástupech nebo obstarávání denní pošty. Jinde vedoucí po zvolení aktivu nepokládali za nutné dál s ním pracovat, takže se za dobu trvání tábora skupinová rada sešla pouze jednou. A přece jak by se mohl zvýšit zájem účastníků tábora o celou jeho činnost, jak by se mohli stát skutečnými malými hospodáři, kolik organizátorských zkušeností by si mohli odnést pro svoji práci v pionýrské skupině! Dosavadní stav je neuspokojivý také co do rozpracování teoretických a praktických otázek.

Vážné nedostatky jsou rovněž v práci s pionýrskými symboly. Není třeba šířit se o politickém a pedagogickém významu tohoto významného výchovného prostředku. Na některých táborech bylo vidět pionýry se šátky, vzorně upravený koutek symboliky s oddílovými i skupinovým praporem, trubku i bubínek. A hlavně pionýři pracovali tak, aby si svých pionýrských symbolů zasloužili; dokazovali tím, že si jich váží.

Obraz jiných táborů byl však jiný a podobal se spíše staré „osadě“ než táboru, kde vedoucí mají uskutečňovat komunistickou výchovu. Mezi těmito tábory byly některé tábory ROH, řada táborů SRPŠ i tělovýchovných jednot.

Hlavní však byl celkový směr činnosti tábora. Tam, kde vedoucí měli o poslání táborů jasno, dosahovali velmi dobrých výsledků ve všech druzích táborové činnosti. Pionýři se na činnosti aktivně podíleli, všestranně rozvíjeli svoje znalosti, schopnosti a návyky, uspokojovali vlastní zájmy. Pravidelné nástupy s hlášením pomáhaly stmelovat kolektiv, politickovýchovné práce pomáhaly dobře vybavené knihovny, kino, denní i pionýrský tisk, rozhlas i návštěvy kulturních podniků. Dobrým politickovýchovným výsledkům napomáhaly i vhodné způsoby činnosti. Často pionýři besedovali o právě uplynulém 10. výročí PO ČSM, o VII. světovém festivalu mládeže a studentstva, s partyzány o Slovenském národním povstání, setkávali se s veřejnými činiteli, umělci, sportovci nebo vojáky na táborácích, při exkurzích, výletech nebo hrách. Školou vlastenecké výchovy se stal např. výcvikový tábor dramatického souboru ÚDPM JF na Tachovsku pro cílevědomost výchovného působení, pionýrský charakter práce a obsah repertoáru: k 15. výročí osvobození naší vlasti zahájil nácvik hry Zoja, na táboře byla nedílnou součástí programu pracovní výchova, soutěže, turistika. Výchovným vyvrcholením tábora se však stala družba s příslušníky Pohraniční stráže, jež o Dnu Pohraniční stráže vyústila v pozvání souboru na hraniční čáru. V ten den se na druhé straně těsně u hranic konala pouť odsunutých Němců spojená se svěcením kapličky a revanšistickými projevy. Na projevy revanšistů odpověděli pionýři spontánně písněmi a tanci, provedenými s nebyvalým nadšením a nakonec rozvinuli svůj prapor s pionýrským heslem. Nikdy před tím si tak neuvědomili význam svých pionýrských symbolů a nepocítili takovou hrdost nad příslušností k pionýrské organizaci.

Obdobných příkladů hlubokého a trvalého působení na myšlení nebo cítění lze uvést mnoho. Bylo to třeba poznání slovenské vesnice, poslední v okrese, v níž ještě nebylo JZD a v níž právě probíhal boj o jeho založení, byly to i kulturní brigády pionýrů přivážející do vesnic svoje písně, hry, maňásková vystoupení. Takové zážitky pomáhají formovat vztah pionýrů k našemu socialistickému zřízení, vedou je k účasti na jeho budování a pomáhají významným způsobem spojovat výchovnou činnost se životem.

Politickov ýchovná činnost byla v šak na n ěkter ých táborech oslabena. U řady vedouc ích se vyskytovaly nesprávn ě názory o pouze rekreačním poslání tábora ů a objevovaly se přežitky v podob ě bezideov ých p ísn í, četby nebo programu u táborov ých oh ű. Jinde to bylo organizov ání „čisté“ turistiky nebo tělov ýchovy bez jasného politického zam ěření. P ři průzkumu tábora jednoho kovodru űstva z Brněnsk ěho kraje — a nebyl to p ř íklad ani zdaleka jedin ý — vedoucí vysv ětloval, že nejde o řádn ý pionýrský tábor, n ýbr ű „čisté o rekreaci d ět í“. Rámcov ý plán tábora byl velmi pěkn ý, avšak týden ní byl plně převzat z tábora pořádan ěho v předchozím roce a byla v něm pouze p řepisov ána jm ěna vedouc ích a místa zájezd ů. S pionýrskou symbolikou ani s v ýchovným syst ěmem se v ůbec nepočítalo; v ýchovný syst ěm zam ěňovala hlavní vedoucí s Fučíkov ým odznakem. Proto bude i na p ř íšt ě nutno na takové jevy, které se v činnosti n ěkter ých tábora ů objevují, konkr ětn ě poukazovat a pro prohloubení politickov ýchovné práce zesíliti propagaci zásad a metod socialistické pedagogiky mezi vedoucími, rodiči a celou veřejností.

Nelze rovn ě ű říci, že na v šech táborech byla cílev ědom ě vedena práce k vytváření základ ů v ědeckého sv ětového názoru. Objevovaly se tu ovšem někdy jeho prvky, zejména názorn ým poznáváním p ř írodních zákonitostí nebo společensk ěho v ývoje, poznáváním vzájemné souvislosti jev ů. T ěto činnosti pomáhaly i zájmov ě krou űky, p ředev š ím p ř írodov ědn ě, koutky živ ě p ř írody a někdy i besedy na aktuální témata o astronomii nebo cestách do vesm íru. V šechno se to v šak uskutečňovalo jen na málo táborech a p ř ítom roztr ř íst ěn ě, nesystematicky, ačkoli p ř áv ě v letních podmínkách společného několikatýdenního pobytu je možno mnoho ud ělat pro odstran ění p ř ežitků ve v ědomí d ět í i pro upevn ění základ ů v ědeckého sv ětového názoru. Velmi potřebné je v šak propracovat tyto otázky tak, aby se odhalily v plně š ří všechny možnosti p ůsobení na letních táborech.

2. Pracovní v ýchova a veřejně prosp ěšná činnost zakotvuje v rostoucí m ěře na v ětšin ě tábora ů v šech provozovatel ů. Je to v souladu se současn ými aktuálními potřebami v ýchovy d ět í, v souladu s podstatnou stránkou p ř estavby celého vzd ělání a v ýchovy naš ích ř áků. Na táborech mají pionýři mnoho p ř íležitostí k polytechnické a pracovní v ýchov ě p ř i v ýstavb ě tábora i jeho jednotliv ých sportovních, hygienických nebo provozních zař ízení, p ř i lesních nebo zem ěd ělských brigádách. Uplatn ění t ěchto prvk ů pomohlo na mnoha táborech zlepšit jejich spojení se ž ivotem. V týdenních plánech byly p ř avideln ě zař azeny lesní brigády, práce na poli, v boji proti mandelince, na trhání lnu apod. Mnoho tábora ů si vlastními silami vybudovalo svoje zař ízení a jejich účastníci se aktivně pod ěleli na jeho provozu denními službami, pomocí v kuchyni, prostíráním a roznášením jídel. Tato činnost dávala účastník ům pocit dobře splněného úkolu, zvyšovala jejich zájem na provozu tábora a umožnila jim ocenit v ýznam práce. Dobré zkušenosti v tomto sm ěru získala n ěkter ě odborářské tábory, kde jejich účastníci p ř ebírali tábor a jeho majetek do socialistické p ěče, což umožňovalo zesíliti všestrannou p ěči účastník ů tábora o š etření společného majetku; bylo by správn ě tento zp ůsob rozš ířovat do tábora ů ostatních provozovatel ů.

Tím ostřeji se od dosažen ých úsp ěch ů odrážejí v ážné nedostatky n ěkter ých tábora ů, a to zejména tábora ů ROH, je ű jsou v rozporu se současn ým v ývojem v ýchovy a vzd ělání naš í mláde űe. Je zapotřebí vysoko ocenit zájem a ob ětavost tisíc ů rodič ů, pracujících ze závod ů i člen ů ZV ROH o to, aby materiální zajišt ění umožnilo co nejlepší chod a provoz tábora ů. Nelze v šak souhlasit s tím, aby pracujících pořádajícího závodu p ř ichystali „sv ým“ d ětem v šechno p ř edem v ětn ě ustlání postelí nebo aby rodiče p ř ed zahájením tábora organizovali do tábora brigády na vysazení kv ětin a zlepšení jeho vzhledu. Na ř ad ě tábora ů účastníci si pouze stlali postele, jinde p ř i jídle byli obsluhováni zvláštním personálem, jinde op ět s nimi nebyly organizovány pracovní brigády. Jedna z poraden se dokonce setkala s p ř ípadem, že několik rozhorlen ých rodič ů si p ř ijelo do tábora pro svoje d ěti, je ű měly — stejn ě jako ostatní — pomáhat p ř i b ěžných pracích v kuchyni. Na t ěchto tábo-

rech pracovní a polytechnická výchova i vlastní služby byly velmi málo (nebo nebyly vůbec) zastoupeny.

A přece právě tak, jako má celá pionýrská činnost mít výrazný veřejně prospěšný charakter, mají takový ráz mít i pionýrské tábory. Spojení se životem vesnice znamená rovněž pořádat za aktivní účasti nejschopnějších pionýrských aktivistů tábora besídky, estrády, soutěže, sportovní utkání a jiné akce pro děti za účasti dospělého obyvatelstva. Ústřední dům pionýrů a mládeže získal takové zkušenosti v roce 1958 na Rokycansku. Vždyť i dnes v době obrovského rozmachu rozhlasu, filmu a televize zbývá na naší vesnici mnoho možností pro kulturní působení, zejména v oblasti mimoškolní výchovy vesnických dětí.

3. Relativně uspokojivá je situace v tělovýchovné a turistické činnosti na táborech, i když ovšem ani ona není bez problémů. Lze však konstatovat, že se tělovýchova a turistika na rozhodující většině táborů stala podstatnou, neoddělitelnou a pionýry velmi oblíbenou součástí celého táborového programu. Vedoucí organizovali nácvik vhodných sportů a sportovních her, na táborech se konaly soutěže, turnaje, závěrečné spartakiády nebo olympiády. Na řadě táborů se konaly úspěšné kursy neplavců. Obdobně byla také zastoupena turistika; konaly se výlety na historicky památná místa i na místa staveb socialismu, branné hry, krátkodobá putování, turistické soutěže, jež z velké části byly přínosem i v ideové výchově pionýrů. Přitom na táborech starších pionýrů, zejména putovních, získali pionýři konkrétní a trvalé turistické návyky v orientaci v přírodě, v práci s mapou, ve vaření nebo stanování, plnili podmínky odznaku mladého turisty. Tím se zvyšovala fyzická zdatnost, odolnost i morální připravenost účastníků tábora.

Nedostatky se projevily hlavně v tom, že tělovýchovná a turistická činnost postrádala někdy ideovou motivaci, takže se např. turistika organizovala bez náročnějších výchovných cílů. Jinde byla věnována malá pozornost výcviku neplavců, ač pro to měly tyto tábory příznivé předpoklady; pro příště by nemělo být tábora, který by nevěnoval pozornost plaveckému výcviku.

4. Uplatňování estetické výchovy na táborech odpovídá současnému stavu estetické výchovy v celé pionýrské práci. Byla rozšířena v práci všech táborů v poměrně velké míře a uskutečňována osvědčenými prostředky (táboráky, festivaly, zájmové kroužky, soubory, agitky). Pionýři z mnoha táborů aktivně vystupovali na besídkách a estrádách s pionýrskými a lidovými písněmi nebo tanci. Přitom řada vedoucích pochopila, že estetická výchova se má uplatňovat v celém průběhu i režimu tábora, že jde také o zvýšení kulturnosti v odívání, řeči a celém chování účastníků tábora. Na jiných táborech však přežívala stará bezideová čísla u táboráků, objevovala se braková literatura, nevhodné šlágry. Proti těmto zjevům někteří vedoucí málo aktivně zasahovali, málo využívali zejména současné socialistické tvorby pro děti. Také úroveň některých zájmových kroužků nebyla na patřičné výši. Ukazuje se nutnost věnovat těmto otázkám zvýšenou pozornost při přípravě vedoucích i při zpracovávání metodických otázek estetické výchovy na táborech.

5. V roce 1959 mohly letní pionýrské tábory poprvé pracovat podle výchovného systému PO ČSM. Tábory, jež podle systému začaly pracovat, dosáhly dobrých výchovných výsledků. Např. na většině táborů v Pražském kraji byli vedoucí o výchovném systému informováni, měli k dispozici metodické materiály a snažili se podle jeho požadavků zpracovávat program. Byly však také tábory, jejichž vedoucí byli o systému jen povšechně informováni, nebo nebyli s ním seznámeni vůbec. Nejasnosti byly rovněž ve způsobech prověřování a potvrzování splněných podmínek. Hlavní nedostatek se však projevil v tom, že se systém ještě nestal trvalou a přirozenou základnou všestranné činnosti pionýrských skupin na táboře, nástrojem k rozvinutí aktivity účastníků táborů a uplatnění pestrých a nových forem činnosti, jako jsou různé druhy her, soutěží nebo

prvky zdravé romantiky. Nerovnoměrnost v uplatnění jednotlivých složek výchovy na táborech vyplývá již z předchozích odstavců; poměrně nejvíce zastoupena estetická a tělesná výchova, pracovní teprve postupně proniká, stejně tak jako se postupně uplatňuje ideově výchovná stránka činnosti. Výchovný systém by se měl stát prostředkem k dosažení správných proporcí jednotlivých složek výchovy. Prvním pokusem o to byly „Směrnice pro práci pionýrských skupin na táborech“ vydané před letní činností r. 1959 ÚV ČSM v dohodě s ústředními orgány provozovatelů. Uplatnění směrnic se již zčásti v praxi projevilo; je ovšem třeba dosáhnout toho, aby se staly vodítkem a pomůckou k širšímu uplatnění systému na všech táborech; proto jejich platnost byla ústředním výborem ČSM prodloužena na r. 1960. Systém se rovněž ještě nestal prostředkem respektování věkových zvláštností účastníků táborů; zejména zájmy a potřeby pionýrů vyšších tříd a Jisker nebyly plně zachováány. Dosud se spíše na táborech pracuje podle převládajícího věku, tj. podle věku 4.—7. tř. Na uplatnění systému měla jistě vliv skutečnost, že se s jeho zaváděním započalo v r. 1959; to však nemůže být vysvětlením nedostatků, protože nebylo využito všech možností k seznámení vedoucích se systémem a k jeho uplatnění v praxi.

Kádrové a materiální předpoklady

1. Na dosažených výsledcích i na dosavadních nedostatcích mají hlavní podíl vedoucí. Mezi dobré a zkušené vedoucí patří mnoho pionýrských pracovníků, členů ČSM, učitelů, členů ROH i jiných společenských organizací, dále rodičů a studentů. Mnozí z nich, především hlavní a skupinové vedoucí, patří k stabilizovanému kádru, pracujícím na táborech již několik let. Poměrně malý počet oddílových vedoucích pracuje však během školního roku s pionýry jako vedoucí oddílů a skupin nebo vedoucí zájmových kroužků. Část vedoucích, zejména táborů ROH a ČSM, je schvalována orgány Svazu mládeže, jak to odpovídá příslušným směrnicím. Nejzkušenější a nejprogresivnější jádro mezi vedoucími jsou členové KSČ a ČSM, kteří mají významný podíl na výsledcích dosažených na táborech v komunistické výchově. Většina vedoucích, především odborářských táborů, prochází základním školením, které jim dává základní znalosti o cílech, obsahu i způsobech činnosti na letních táborech.

Vcelku je však kádrová otázka letních pionýrských táborů nedořešena, což má odraz i v nedostatcích. V některých případech se výběr vedoucích prováděl nahodile, mnozí z nich, a to i někteří dlouholetí pracovníci, nejsou schvalováni orgány ČSM nebo jsou schvalováni formálně. Školení se v řadě případů ukázala pouze jako povšechně informující zejména pro vedoucí, kteří jinak s dětmi nepracují. Málo se jich také proto stalo nositeli odznaku „Základních znalostí pionýrského vedoucího“. Rozhodujícím problémem je, že vedoucí jiných provozovatelů, zejména SRPŠ, nemají za povinnost vůbec školením projít. Není zajisté možno podceňovat zkušenosti rodičů a učitelů, kteří na táborech pracují; na druhé straně však není možno podceňovat nároky na znalosti a návyky, které pionýrská práce na táborech vyžaduje.

2. Materiální zajištění je dalším významným předpokladem pro dobré výchovné působení na táboře a dává možnost všestranného rozvoje všech druhů činnosti. Z tohoto hlediska se projevuje značná péče ze strany společenských organizací, zejména odborů, jejichž tábory měly dobré, někdy až přepychové vybavení. Nejde pochopitelně o to zbavovat tábory vymožeností soudobé techniky, jako je rádio nebo televize. Tím méně jde o to, aby děti žily na táboře v tvrdých podmínkách, které by měly měnit pouze svými silami. Avšak velká pozornost a značná péče mnoha rodičů i některých závodních výborů zbavuje účastníky jakékoliv starosti o provoz tábora a omezuje konec konců jejich iniciativu. Na druhé straně se projevují velké nedostatky v základním vybavení některých táborů, zvláště SRPŠ. V budoucnosti půjde pochopitelně o to, aby všechny společenské orga-

nizace po své linii a podle svých ekonomických možností rozšiřovaly péči o budování letních pionýrských táborů. Je však žádoucí dělat to v souladu se současným vývojem naší školy a dosahovat toho, aby se materiální podmínky všech táborů blížily potřebnému průměru. To znamená využívat ve větší míře školního spojení, prostředků za sběr, za kulturní akce a současně hledat další cesty zlevnění provozu tábora. Určitou úsporou by např. bylo zavedení dvou, příp. i tří směn ve vybudovaném stálém táboře po dohodě SRPŠ sousedních škol nebo jiných provozovatelů; při dosavadním stavu se nejvíce využívá pouze první poloviny července, což provoz prodražuje.

Různé ekonomické možnosti ukazují i zkušenosti Ústředního domu pionýrů a mládeže Julia Fučíka, které získal na táborové brigádě v Sedlčáncích na Brandýsku v červenci r. 1959. Někteří pionýři oddělení techniky domu navázali během školního roku družbu s tamější pionýrskou skupinou a vzájemně se několikrát navštívili. Místní JZD a stranická organizace celou věc podporovaly a pomohly politicky i materiálně. Brigády se zúčastnilo 14 pražských a 10 vesnických pionýrů, kteří se navzájem rychle sžili. Dopoledne pionýři pracovali na poli při stavění panáků, sbírání hřebenů nebo pleť řepy a získali celým třínedělním pobytem mnoho poznatků o práci JZD. Odpracovali celkem 950 brigádnických hodin a JZD jim pomohlo vyrovnat rozdíl na stravování v družstevní kuchyni, který vznikl tím, že se pět dní pro deštivé počasí nepracovalo. A přitom se uskutečnily exkurse a výlety, táborové ohně, koupání a sporty, soutěže čistoty a práce táborové knihovny, plnění odznaku mladého turisty, noční branné hry, táborová spartakiáda, festival a karneval. Na veškeré této činnosti se podílely děti z vesnice a tábor probíhal za velkého zájmu místního obyvatelstva. Někteří z nich na závěr tábora konstatovali, že si uvědomili, co všechno může pionýrská organizace na vesnici dělat. Výchovné výsledky u pražských i vesnických účastníků byly velmi dobré a ukazují, že takový typ tábora je výchovně skutečně velmi vhodný, i když byl pokusně uspořádán s poměrně malým počtem účastníků. I tak však ukazuje v kostce správnost výrazného uplatnění fyzické práce starších pionýrů na táboře a možnost částečného hrazení nákladů, aniž to setřelo charakter pionýrského tábora a vzalo účastníkům možnost aktivního odpočinku a rekreace; dokazuje dále správnost společných táborů městských a vesnických pionýrů i správnost aktivní činnosti účastníků tábora na veřejnosti a mezi ostatními vesnickými dětmi; tábor ukázal i na možnosti politické a materiální pomoci místního JZD, jež se upevňováním družstev budou rychle rozšiřovat.

Vedle uvedených problémů bude zapotřebí řešit i některé další, jako třeba získání přehledu o všech táborech v každém okresu apod. Vcelku je možno konstatovat, že současný stav organizování letních pionýrských táborů dává velké možnosti dalšího zlepšování i růstu; žádný z dnešních provozovatelů, s nimiž je třeba v rostoucí míře počítat i v budoucnosti, nemá zásadně příznivé nebo zásadně nepříznivé předpoklady. Objevuje se tu ovšem diferencovanost, jež není na prospěch jednotnému politickému a výchovnému působení; bude proto zapotřebí hledat cesty k sjednocování těchto předpokladů.⁷⁾

Poslání a úkoly domu pionýrů a mládeže

Významný podíl na přípravách, průběhu i využití výsledků letních pionýrských táborů mají domy pionýrů a mládeže, které pracují skoro na 4/5 nových okresů a v dalších jsou budovány; budou proto svoji úlohu dále rozšiřovat. Domy se na letní činnosti podílejí především organizováním stálých a putovních táborů. Základním jejich předpokla-

⁷⁾ Při celém rozboru byl brán zřetel na stálé i putovní pionýrské tábory, které mají shodnou především problematiku obsahu a kádrů. V současné době jde především o sjednocení výchovných hledisek na stálé a putovní tábory. Stálo by ovšem za to při jiné příležitosti rozebrat především specifiku podmínek a prostředků, jež jsou putovním táborům vlastní.

dem a hlavním smyslem, který už začaly uplatňovat, je ověřování a cílevědomé zkoušení nového obsahu, způsobů i forem činnosti pionýrské skupiny na táboře a zobecnování těchto zkušeností. Domy proto postupně se zdarem usilují o to, aby se jejich tábory staly i praktickým vzorem pro tábory ostatní. Značnou část jejich táborů tvoří soustředění pionýrů a členů ČSM, členů kroužků, klubů nebo souborů jednotlivých oddělení a táborové školy pionýrského aktivu a pionýrských vedoucích pořádané z pověření orgánů ČSM. Progresivním prvkem na táborech domů je zpravidla snaha o uplatnění úlohy pionýrského aktivu a aktivity pionýrů vůbec, práce podle CMZUP v letních podmínkách, výrazné uplatnění pracovní výchovy a veřejně prospěšná práce, společné tábory žáků pionýrského a svazáckého věku. Hromě toho zkoušejí domy i další nové druhy stálých i putovních táborů a soustředění. Tak třeba KDPM v Liberci uspořádal v létě 1959 soustředění pěveckého souboru KDPM, pokusný krajský tábor pionýrů, dětí členů JZD a expedici speleologického kroužku. ÚDPM Julia Fučíka uspořádal mj. přírodovědnou expedici členů přírodovědných kroužků spolu s vesnickými dětmi, brigádu mladých techniků, soustředění Ústředního pionýrského souboru, mládežnickou lesní a zemědělskou brigádu, na niž navazoval vodácký putovní tábor a kulturní brigády dramatického a maňáskového souboru. Vysoká náročnost a novátorství však nepronikly ještě do všech táborů všech domů; ba některé z nich ještě nejsou svým obsahem, aktivitou pionýrů a organizovaností příkladné.

Jinou podstatnou formou účasti domů na letní činnosti je jejich metodická činnost na podporu letních pionýrských táborů různých provozovatelů. Tato pomoc se rok od roku zvyšuje a zlepšuje, zejména u odborářských táborů při školeních hlavních, skupinových i oddílových vedoucích. Ke školení vydávají domy četné metodické materiály; odborná i metodická úroveň některých z nich by potřebovala zvýšit a bylo by rovněž potřebné ve větší míře v nich řešit podstatné otázky činnosti táborů.

Důležitá je pomoc domů putovními poradnami, o nichž již byla řeč výše, dále pomoc letnímu putování zřizováním tras i pomocí ostatním putovním táborům. Ve všech uvedených případech se ukazují velké možnosti, jež domy v rozvoji letních pionýrských táborů mají.

Vážné nedostatky se však objevují ve využívání dobrých zkušeností po skončení a zhodnocení táborů. Neustále roste počet pionýrských táborů, které se nespokojují s průměrem, nýbrž jdou nevyšlapanými cestami. Na jiných táborech pracují obětaví pracovníci, často však neznalí zásad pionýrské práce nebo pracovníci bez zkušeností z práce s dětmi vůbec. Bylo by proto žádoucí začít organizovat za iniciativní účasti domů pionýrů a mládeže k výměně zkušeností metodické konference, jichž by se účastnili vedoucí všech typů táborů, a hledat další způsoby rozšiřování dobrých zkušeností a odstraňování nedostatků.

III

Shrnutí problematiky pionýrských táborů

Ze získaných poznatků a dosavadního rozboru lze provést základní shrnutí hlavních problémů a naznačit možnosti dalšího perspektivního a komplexního rozvoje letních pionýrských táborů. Perspektivnost a komplexnost se začínají plně uplatňovat při probíhající přestavbě školství u nás. Uplatnit oba tyto zřetele pro oblast letních pionýrských táborů je ovšem značně náročné z několika důvodů. Naše hlavní státní výchovná a vzdělávací instituce škola má již stanoveny základní směry svého obsahového i organizačního vývoje. Celá oblast mimoškolní výchovy musí linii strany v oblasti výchovy a přípravy mladé generace na život postupně rozpracovávat. A jak známo, propracovává se

právě v tomto období perspektivní vývoj výchovy a vzdělání dnes nikoli na několik let kupředu, nýbrž na celá desetiletí. Oblast mimoškolní výchovy může sice zpětně ovlivňovat oblast školní práce a účinněji jí pomáhat, především však musí z ní vycházet, což při probíhajících podstatných a rychlých změnách znamená operativně rozpracovávat perspektivy a současně započít s jejich uskutečňováním. Problematika oblasti mimoškolní činnosti je o to složitější, že jde o sféru činnosti dobrovolné, organizované vedle státu především společenskými organizacemi a celou společností. Tyto zvláštnosti tím více ovšem hovoří pro to, aby v dané, vymezené oblasti letních táborů byly perspektivy propracovány alespoň na období let 1960—1965.

Komplexně je třeba řešit hlavní politické, pedagogické, organizační a materiální otázky vlastní činnosti těch pionýrských táborů, jež jsou již řadu let organizovány. Komplexností je však třeba především rozumět řešení problematiky letních pionýrských táborů jako součásti péče o výchovu a oddech žáků všeobecně vzdělávacích škol během letních prázdnin a jako součásti celoroční péče o výchovu mladé generace v oblasti mimoškolní výchovy. Vezměme třeba takový základní fakt, že letní činnost tvoří zhruba jednu šestinu celého školního roku. Ve zbylých deseti měsících se největším podílem na výchově a vzdělání podílí škola podporovaná jednotlivými činiteli mimoškolní výchovy. O prázdninách se naopak oblast mimoškolní výchovy stává činností převládající a prakticky jedinou, do níž škola zasahuje dílčím způsobem nebo nepřímo (např. účastí učitelů jako vedoucích na táborech). A přitom nebylo ještě teoreticky prozkoumáno ani stanoveno správné a účelné postavení a funkce mimoškolní činnosti v systému výchovy během školního roku. Tím méně jsou tyto otázky ujasněny pro sféru letní činnosti žáků všeobecně vzdělávacích škol; proto nejsou ani vzhledem k současnému stavu ani vzhledem k perspektivním potřebám stanoveny funkce a další základní otázky letních pionýrských táborů. Komplexní řešení problematiky mimoškolní činnosti by ujasnilo současnou funkci a úkoly všech činitelů mimoškolní výchovy během školního roku i během hlavních prázdnin, pomohlo by v souvislosti s vývojem školy stanovit jejich hlavní vztahy a způsoby účinné podpory činnosti školy. Ukázalo by rovněž, do jaké míry, jakými směry a v jakých oblastech se bude úloha celé oblasti mimoškolní výchovy nebo jejích složek a činitelů zvyšovat. To má mimořádný význam vzhledem k úkolu zvyšovat aktivní a dobrovolnou účast pionýrů a žáků na činnosti PO ČSM a ostatních oblastí mimoškolní výchovy v souvislosti s obdobným procesem zvyšování účasti pracujících na řešení výroby a správě státu.

Komplexnost zkoumání problémů a realizace závěrů se týká i některých jiných důležitých otázek, např. proporce účastníků letních táborů, jmenovitě žáků městských a vesnických škol. Podíl žáků vesnických škol je dosud nedostatečný absolutně i vzhledem k náročným politickým, ekonomickým i kulturním požadavkům výchovy vesnických dětí. Jiným problémem, který doznal k řešení, je letní táborová činnost mládeže nad 14 let (po dobudování devítiletky nad 15 let). Má význam především proto, že bude nutno rozvinout a zintenzivnit mimoškolní činnost, a tedy i činnost v létě na všech typech škol 2. cyklu, hlavně odborných učilištích. Skutečností zatím je, že o letní činnosti na těchto školách není fakticky žádný přehled. Přesto lze zásadně konstatovat, že se péče věnovaná letním pionýrským táborům značně oslabuje právě po přechodu žáků na školu 2. cyklu, tedy v období, jež je v mnohém rozhodující pro formování charakteru i postoje mladého člověka k práci a k životu vůbec.

Obě stránky věci, perspektivnost i komplexnost letních pionýrských táborů, vyžadují teoretického rozpracování hlavních i dílčích otázek. Jedině tak bude možno správně a dlouhodobě je řešit v souvislosti s jejich „okolím“. Vedle celého komplexu praktických a organizačních otázek je nutno řešit tyto hlavní a postupně pak i dílčí teoretické problémy, jež by k řešení praktických otázek měly podstatně přispět:

a) Výchovně nejefektivněji zaměřený a organizovaný obsah činnosti pionýrských táborů, založený na požadavcích výchovného systému a využívající i některých prvků osnov výchovné práce. Zde zkoumat a zobecnit zejména otázky politickovýchovné práce, pracovní výchovy, ateistické výchovy, rozvíjení dětské samostatnosti a iniciativy i uplatňování ostatních principů a zásad PO ČSM.

b) Propracování teoreticky zdůvodněných dlouhodobých perspektiv letních pionýrských táborů v souvislosti s rozšiřováním péče státu a společnosti o výchovu mladé generace a v souvislosti s rychlým růstem významu mimoškolní činnosti. Zde bude třeba posoudit zejména zvýšený podíl společenských organizací na pořádání letních táborů a na rozvíjení ostatních způsobů péče o volný čas dětí o hlavních prázdninách.

c) Začít soustavněji sledovat a teoreticky propracovávat obdobné otázky letní činnosti žáků škol II. cyklu, která by měla na činnost letních pionýrských táborů přirozeně navazovat.

Už tento pouhý výčet hlavních okruhů teoretických otázek letních pionýrských a svazáckých táborů ukazuje, jak významné je celé období letních prázdnin. Článek ukázal, kolik dobrých příkladů a dobrých zkušeností na tomto úseku mimoškolní výchovy vyrostlo a kolik nedostatků se tu ještě skrývá. Tím spíše je však zapotřebí se nad nimi právě v tomto období zamyslet a řešit je podle současných náročných potřeb komunistické výchovy naší dorůstající generace.